

Grundlag for rektor Ralf Hemmingsens tale ved årsfesten på Københavns Universitet, den 18. november 2016

DET TALTE ORD GÆLDER

Deres majestæt, Minister, Excellencer, Bestyrelse, Kolleger, Studerende, Samarbejdspartnere, Kære gæster.

Der er én ting der forener os – alle os, der har vores arbejde og liv på universitetet, fra den yngste student til den ældste professor: Viden, kundskab.

Hvordan tilegner man sig eksisterende viden? Og hvordan skaber man ny? Det havde H.C. Andersen flere forskellige forslag til. Han talte om noget han kaldte forkundskaber. Det kunne man for eksempel få ved at lære hele det latinske leksikon udenad, som en ung mand der ville frem i verden gjorde det. For at supplere med viden om samtiden lærte den unge mand også Byens Avis udenad for tre år, og det endda både forfra og bagfra.

Men som alle der har læst eventyret ved, kom der ingenting ud af al den viden den unge mand havde samlet sammen. Han blev nemlig overhalet af sin lillebror *Klods-Hans*, der ikke vidste noget om noget, men til gengæld forstod sig på at improvisere.

Skal man tro på det eventyr, kan man glemme alt om kundskaber. De er kun i vejen.

Men det er ikke alle vegne HCA taler lige så fordomsfuldt om kundskaber. For kundskaber behøver ikke være så tåbelige som at lære leksikon eller aviser udenad.

I *Hjertesorg* fortæller han en hel historie, der skal "give forkundskaber – og de er nyttige". Forkundskaberne i eventyret 'Hjertesorg' viser sig at være noget man ikke kan læse sig til.

Det drejer sig om at forstå en enke, der kommer til en herregård for at få husets herre til at tage aktier i hendes garveri. Men enken bliver så overvældet af de fine omgivelser da hun skal skrive adresse uden på en konvolut at hun går i stå midt i 'Generalkrigskommissær' og i stedet må sige 'jeg er kun et fruentimmer'.

Og det drejer sig om at forstå en lille pige, der bliver holdt ude fra de andre børns leg omkring moppens grav, altså en avanceret form for mobning.

Forkundskaberne er i dette tilfælde indlevelsessevne. Og det er jo noget helt andet end de kundskaber som er gangbare på universitetet.

Eller er det?

Er evnen til at leve sig ind i andre mennesker og se en sag med en andens øjne egentlig så universitetsfremmed? *Ørnen* sidder ganske vist så ensomt her udenfor bygningen og 'skuer mod det himmelske lys'. Men så ensomme er der jo praktisk talt ingen af os der arbejder til daglig. HCAs forkundskaber handler godt nok ikke om videnskabelige forkundskaber, men de handler om noget der i høj grad angår universitetet, nemlig om evnen til at leve sig ind i hinanden og forstå andres måde at se og tænke på.

HCA havde øje for alt hvad der blokerer forståelsen af et andet menneske, et andet synspunkt. At lære god videnskabelig skik er at lære at bekæmpe fordomme, som blokerer for ny viden. Og er der noget man kan lære af HCA's eventyr, så er det fordommenes fordummende virkning.

Den grimme ælling møder katten, der kun vil have med ællingen at gøre, hvis den kan spinde og skyde ryg. Og hønen interesserer sig selvfølgelig ikke for andre end dem der kan lægge æg. En af Andersens fineste indsatser er latterliggørelsen af fordomme. Tænk bare på andemoderen, der skal indføre sine rollinger i verden og formaner dem om at verden er større end de umiddelbart tror, den strækker sig nemlig helt ind i præstens mark.

Eller tænk på katten, der var herre i huset, og på hønen, der var Madame, "og alletider sagde de: 'Vi og verden!' for de troede, at de var halvdelen, og det den allerbedste del."

Fortsættelsen er desværre ikke helt ukendt på universitetet:

Ællingen, den grimme ælling, "syntes, at man kunne også have en anden mening, men det tålte hønen ikke.

– Kan du lægge æg? spurgte hønen.

– Nej!

– Ja, vil du så holde din mund!

Og katten sagde: 'Kan du skyde ryg, spinde og gnistre?'

– Nej!

– Ja, så skal du ikke have mening, når fornuftige folk tale!"/

Dårlige kundskaber er latterlige, lærer man af HCA. Men kundskaber, navnlig dårlige, er ikke kun latterlige, de er også et magtmiddel.

Viden er magt, siger man. Det åbner for et emne, der også vedkommer os universitetsborgere, nemlig misbrug af den magt som viden giver. Om den form for magtanvendelse kan man lære noget af *Skyggen*.

Eventyret om 'Skyggen' handler, som mange vil huske, om en lærd ung mand, der skrev på en afhandling om "hvad der var *Sandt* i verden og om hvad der var *Godt* og hvad der var *Smukt*". Han er med andre ord en humanistisk forsker. Og da han er så heldig at have slået sig ned lige over for et hus hvorfra

der strømmer 'mageløs' musik, bliver han naturligvis nysgerrig. Det er som at have fået et laboratorium forærende!

Den lærde mand kan ikke komme ind i det forjættede hus, hvor Poesien og Sandheden bor. Det kan til gengæld hans skygge. Om dagen, hvor solen står lodret (for vi er i de varme lande), er Skyggen ingenting. Men om aftenen bliver Skyggen stor i kærtens lys og kan trænge ind i genbohuset.

Skyggen når ganske vist ikke længere end til Poesiens forgemak. Han har ikke været helt fremme ved forskningens genstand, Poesien, men han har været den nærmere end den lærde mand er kommet.

Og ih, hvor skyggen nu kan blære sig. Han kujonerer den stakkels unge mand, tvinger ham til at sige 'De' i stedet for 'du', og nyder den status han har opnået ved at alverden tror han har været hos selve Poesien, og ikke kun i dens forgemak.

H.C. Andersen var en klog mand med en formidabel intuition. Han forstod hvordan det giver magt og prestige at have været *i nærheden af* viden om det sande og det gode og det skønne. Hvis verden ikke opdager at Skyggen kun er en pseudoforsker – som kun har været i nærheden, aldrig helt fremme – kan han tilrane sig forskerens prestige og bruge prestigen til at tilrane sig magt. Det er en fristelse for os akademikere, især for dem af os som træffer mange beslutninger, at ville bestemme for meget. Som nu den kejser af Kina der blev så glad for at have fået en kunstig nattegal, han kunne gøre med lige hvad han ville.

Den ægte fugl havde kejseren sat i bur med "frihed" til at spadsere ud 2 gange om dagen og 1 gang om natten – ledsaget af 12 tjenere.

I tumulten omkring den kunstige sanger fløj den ægte fugl væk og kejseren og alle administratorerne omkring ham begejstredes for den nye, kunstige. For "hos den virkelige nattegal kan man aldrig beregne hvad der vil komme, men hos kunstfuglen er alt bestemt; således bliver det og ikke anderledes. Man kan gøre rede for det, man kan sprætte den op og vise den menneskelige tænkning hvordan valserne ligger, hvorledes de går og hvordan det ene følger af det andet."

Men som alle læsere af eventyret Nattergalen ved går det sådan at den kunstige nattegal går i stykker, og til sidst må den ægte, levende fugl forløse kejseren fra døden og give ham glansen tilbage – på vilkår om at fuglen er fri til at flyve og dens sangtider ikke kan lægges i skema.

Den *unge* studerende begynder på universitetet med forventninger, som det er universitetslærernes opgave ikke at skuffe. *Bacheloren* der begynder på *kandidatuddannelsen* venter sig nye udfordringer, som det er vores pligt at tilbyde,

så det hele ikke bliver den samme trummerum. *Ph.d.*-stipendiaten ser frem til den verden der åbner sig, når hun er færdig og har fået sin grad. Den nyansatte *adjunkt* stræber efter at bliver lektor, *lektoren* vil være *professor* – hele tiden er der noget forude. Har de studerende ikke fremdrift nok i sig, så kommer der en fremdriftsreform, som sætter skub i dem. Fremad, fremad, fremad, altid et mål forude.

Sådan havde også hovedpersonen det i H.C. Andersens eventyr 'Grantræet':
"O, var jeg dog sådant et stort træ som de Andre!" sukkede det lille træ. "Så kunne jeg brede mine grene så langt omkring og med toppen se ud i den vide verden!"

'Åh, var jeg dog stor nok til at flyve hen over havet,' siger grantræet til stor-ken.

'Åh, var jeg dog på vognen! Var jeg dog i den varme stue med al den pragt og herlighed!' sukker grantræet, 'jeg lider! Jeg længes!'

'Glæd dig ved mig!' sagde luften og sollyset, 'Glæd dig ved din friske ungdom ude i det frie!'"

Men grantræet var alt for opsat på fremtiden til at glæde sig over sin nutid.

Lad os alle, unge som gamle, lære af H.C. Andersens eventyr om Grantræet: Nyd nuet.

Nyd den første rustime, nyd de første skridt i specialet, husk at fordybe jer lige præcis dér hvor I er, husk at livet, også universitetslivet, består af nu'er, der *også* er et mål i sig selv, ikke *kun* et middel til fremdrift – ellers får I det ligesom Grantræet, der fik *barkepine* af bare længsel – og "barkepine er lige så slemt for et træ som hovedpine for os andre".

Det skulle nødig gå jer som grantræet, der ikke opdagede at det havde været juleaften, før det blev plukket for pynten og gemt væk på loftet.

En af vores nuværende studerende, Karen Dich, har i år udtrykt det sådan [i Politiken 28.aug.2016], da hun så de ny russer strømme ind på universitetet – hun kalder dem 'ruslinger':

"I diskussionen om aktivitetskrav, nedskæringer, forkælede studerende, om-læg af SU til lån osv. er det nok sundt at standse op og lade sig smitte af en ruslings begejstring for lærdom, for læselyst.

Det minder en om, hvorfor man begyndte på universitetet i første omgang, og om hvad universitetet faktisk handler om, når det ikke fortæber sig i åndsbollede ministerielle direktiver og angsten for, at dagpengeland venter på den anden side af specialesumpen."

Universitetet skal tjene samfundet; det skal levere fremtidens grundstof, det skal producere kandidater. Men vi skal også huske at universitetet er et helle midt i den formålsbestemte verden, et sted hvor det er godt at være, ikke kun at være for at blive til noget.

I det lange løb –og når vi taler om studenter taler vi jo om livsløb- er de der er gode til at være nok også de bedste til at modnes og skabe nyt. For i mange sammenhænge er fordybelsens forankring også en forudsætning for vækst på den store skala.

'I ånd og sandhed', står der på den talerstol I sidder og kigger på. Husk, at det motto ikke kun er et fjernt mål, som det ørnen skuer op imod. Det er også – bør være – virkelighed netop nu og netop her.

Tænk hvor fantastisk det er at der midt i samfundet findes en institution, der har som opgave at være stedet for netop ånd og sandhed. Og tænk hvor heldige vi er – vi, fra den yngste studerende til den ældste professor, at vi har opholdstilladelse på et så fantastisk sted.

Det har været mit privilegium at tjene dette fantastiske sted, Københavns Universitet, som rektor nr. 258. Pas godt på det!